

REZISTENCINĖS KOVOS

Kunigą Praną Račiūną, neseniai grįžusį iš lagerio po 15-os kalnimo metų, sutikau pas gydytoją Jūlytę Kuodytę – Eucharistinio Jėzus seserų kongregacijos vyresniąją – jos bute Kaune, Donelaičio gatvėje. Račiūnas tuo metu buvo Marijonų kongregacijos generalinio direktoriaus pavaduotojas Pabaltijo valstybėms. Nuo pat pirmojo susitikimo su tėvu Račiūnu mačiau, kad jis ligotas, ir rūpestis jo sveikatos būkle atiteko man. Tuo metu dirbau Kauno onkologiniame dispanseryje Kaune, Maironio gatvėje. Tada buvau pavaldi chirurginio skyriaus vedėjui gyd. A. Daugėlai, kuris buvo nuostabus žmogus ir specialistas. Niekada neatsisakydavo pagelbėti. Atsivežiau konsultacijai tėvelį. Atlikome visus tyrimus, nustatėme erozinį kolitą. Paskyrus gydymą būklė ryškiai pagerėjo. Nuo tada dažnokai apsilankydavau Paluobiuose (maža Šakių r. parapija), kur Račiūnas dirbo klebonu. Tapau kaip ir parapijos bendruomenės nariu.

Kartą buvo kažkokia parapijos šventė, ir klebonas pakvietė visus bažnyčios choristus už šaunų giedojimą pasivašinti klebonijoje. Man buvo pavesta būti stalo komendantu. Sovietmečiu ir negirtuokliai vyrai mėgdavo nors po taurelę išgerti. Tėvelis nenorėdavo, kad tokiuose subuvimuose būtų alkoholinių gėrimų. O aš dar nesuprasdama jo siekių galvojau, kaip čia padaryti, kad ir avys liktų sveikos, ir vilkas sotus. Pagaliau sumaniau – padarysiu apgavystę. Kai pradėjo vaišintis saldumynais ir kava, ant vieno ąsočio išpaišiusi kipšiuką su ragais ir dalgiu ant nugaros, pripyliau į jį kavos ir gero konjako. Kituose ąsočiuose buvo gira ir kava. Svečiai labai greit perprato „žulikystę“ ir su entuziazmu ėmė vieni kitiems pilstyti kavą iš „raguoto“ ąsočio. Visi buvo linksmi, dainavo, giedojo. Nors ant stalo nebuvo jokių butelių, tėvelis mane perspėjo:

– Nenugirdykite mano choristų.

Aš pažadėjau, kad tikrai to nebus.

Iš kairės: kunigai Konstantinas Ambrasas, Pranas Račiūnas, Petras Rauda, Alfonsas Svarinskas, Gvidonas Dovidaitis prie Paluobių klebonijos

Taip mums vaišinantis staiga atsidaro durys ir įeina jaunas, gražus, energingas vyriškis su akiniais. Visi nustėro. Manėm, kad koks nors saugumietis įsiveržė ir dar su gauja. Jis linkteli ir pakelia nuo grindų tuščią šampano butelį. Aš nežinojau, iš kur jis ten atsirado. Tada jis prabilo:

– Kada tauta kenčia ir verkia, jūs puotaujate ir girtuokliaujate, – ir rodo mums iškėlęs tuščią šampano butelį.

Pažvelgiau į tėvelį – sumišusį, kiek pasimetusį, žiūrintį į mane ir nieko nesakantį. Aš apsigyniau pasakydama juokais:

– Tai provokacija. Mes šampano tikrai negėrėme. Iš kur jūs tą butelį atgabenote?

Visi ėmė garsiai juoktis. Mūsų nejuokus dialogas atslūgo. Kun. Račiūnas tik pasakė:

– Kunige Alfonsai, čia tik nekaltos vaisės mano šauniems choristams.

Visiems atlėgo, tad sveikindami atvykusį kunigą Alfonsą sugiedojo giesmę ir dainą. Paskui choristai padainavo partizanų dainų. Kun. Alfonsas su visais pabendravo. Vakare aš parvežiau kun. Alfonsą į Kauną ir išsiskyrėme. Man išliko atminty tiesūs kunigo Alfonso žodžiai ir energinga išvaizda. Tą šventę greitai pamiršau, tik kun. Alfonso pasakyti žodžiai dėl kenčiančios tėvynės liko giliai širdyje. Nutariau, kad daugiau tokiose šventėse nedalyvausiu.

Gal po kokio mėnesio vežiau vienuoles į Igliauką. Jos turėjo perduoti kun. Alfonsui gautą laišką iš Sibiro lagerio. Klebonas tada mums garsiai jį perskaitė: „*Nors mano smilkiniai pabalo, nors mano kaktą išvagojo raukšlės, bet širdy meilės ugnis – troškimas Lietuvai laisvės – nesumažėjo, neišblėso...*“ Politinio kalinio laiškas man paliko labai gilų įspūdį. Kun. Alfonsas pasakė, kad laiškas yra jo mokytojo – Petro Paulaičio. Sakė:

– Aš juo seku.

Supratau, kokios didžios dvasios tie kenčiantys vyrai – didvyriai. Tada apsisprendžiau – kiek pajėgsiu turiu kuo nors prisidėti prie aukos tėvynei. Kas tik prašydavo, visiems padėdavau. Kur reikėdavo kažką nuvežti, visur ir visada tokiu būdu tikėjausi padėti tėvynei. Taip įsitraukiau į aktyvią tikinčių patriotų veiklą ir turėjau galimybę važinėti po Lietuvą pas tuos, kurie viską darė dėl jos laisvės.

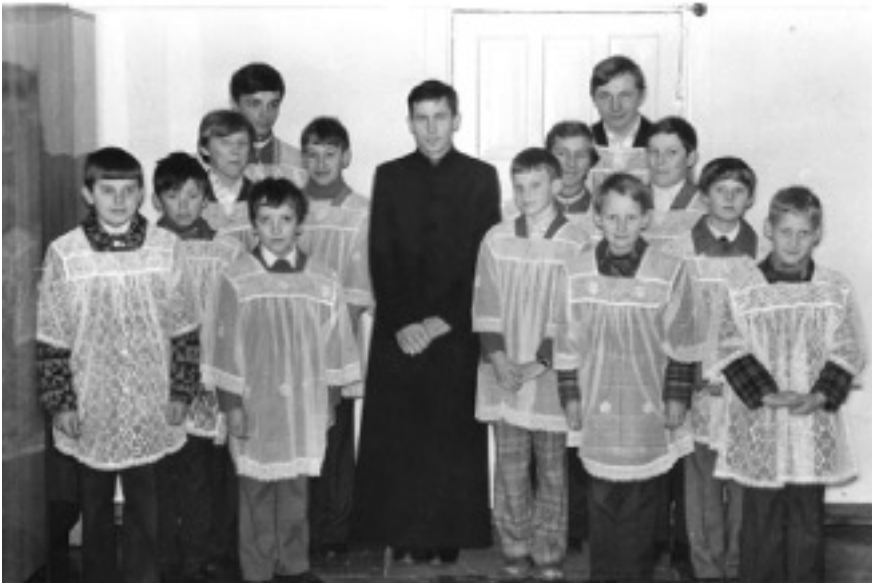
Dažnai mane kviesdavo gyd. Onutė Sereikaitė ir Genutė Meškauskaitė – abi solistės, giedojusios duetu. Papuošdavo savo giedojimu primiciantų šventes, kuriose neretai sutikdavau ir kun. Alfonsą. Su jomis esu dalyvavusi daugiau nei 50 primicijų – pažinojau daugumą Lietuvos kunigų. Teko vežioti po Lietuvą kardinolą V. Sladkevičių, kad jis susipažintų su Žemaitijos kunigais. Kartu dar važiuodavo kun. Račiūnas, kun. J. Zdebskis arba buvęs lagerininkas pogrindžio kunigas J. Poderis. Važinėjau ir pas vyskupą J. Steponavičių į tremties vietą – Žagarę. Kartą vežiau pas jį inžinierių Vytautą Vaičiūną (dabar jis kunigas, irgi buvęs politinis kalinys, kunigo Juozapo Zdebskio bendražygis), kuris vežė vyskupui dokumentus, skirtus popiežiui Jonui Pauliui II, kad būtų gautas leidimas dėl jo šventimų (vysk. Julijonas Steponavičius juos turėjo nuvežti į Romą). Teko gydyti ir Telšių vyskupą A. Vaičių. Jis buvo labai palankus kunigui Alfonsui, ypač jį vertino. Žodžiu, buvau „motorizuotas“ ryšininkas tarp dvasiškių. Jokio užmokesčio nesu paėmusi – stengiausi, kad tai būtų nors nedidelė mano auka. Ne kartą tokiose kelionėse mus buvo sustabdę saugumiečiai, iškrėtę mašiną. Kartą grįžtant iš vysk. J. Steponavičiaus (Žagarės) du mūsų automobilius sustabdė saugumiečiai, dideliu sunkvežimiu užtvėrę kelią. Jie į savo sunkvežimį išsivedė V. Vaičiūną ir dvi valandas jį ten tardė. Mes važiovome mašina – gyd. Genutė Drąsutytė, kun. J. Zdebskis, V. Vaičiūnas ir aš. Mums grįžtant į Kauną dar porą kartų buvo sustabdę. Patikrindavo ir paleisdavo.

Su kan. Vytautu Vaičiūnu jo namuose Šlienavoje, 2012 m.

Tokios staigmenos iki tol nebuvo patyrusi

Pogrindžio žmonės pažinojo Virgilijų Jaugelį (jį vadinome Virgučiu). Tarybinė valdžia šešis kartus neleido jam įstoti mokytis į Kauno kunigų seminariją. 1972 m. jis buvo vienas iš pagrindinių parašų rinkėjų po Lietuvos katalikų memorandumu, kuriuo reikalauta tikėjimo laisvės Lietuvoje. 1974 m. lapkričio 21 d. tarybinis teismas už LKB kronikos ir maldaknygių platinimą nuteisė V. Jaugelį dvejiems metams kalėjimo.

Kun. Virgilijus Jaugelis su Mišių patarnautojais. Kybartai

Kalėjime Virgilijus susirgo vėžiu. 1975 m. gegužės mėnesį jis buvo paleistas iš Pravieniškių kalėjimo. Išsekęs, bejėgis ligonis kagėbistų buvo atvežtas ir pamestas prie namų durų. Jausdamas, kad gyventi liko nedaug, Virgutis sakė:

– Man reikia skubėti.

Nors buvo sunkus ligonis, degė vienu troškimu – tapti kunigu ir paaukoti bent vienerias šv. Mišias.

Norėdami jam pagelbėti gydytojai Kaune stengėsi jį paguldyti į stacionarą operacijai, bet jis kategoriškai atsisakė. Vieną dieną slapčiomis pas mane atėjusi chirurgė R. Kuzmaitė (profesorius Vlodo Kuzmos duktė) labai širdingai prašė, kad padėčiau (dirbau Kauno onkologijos dispanseryje) kaip nors įkalbėti, kad Virgilijus persigalvotų. Dievas man padėjo – pavyko gana nesunkiai įtikinti, kad pasiryžtų (žinoma, prieš tai karštai meldžiausi). Kitą dieną Virgutį pasiguldžiau į savo palatą, kad jį galėtų operuoti gydytojas Daugėla, o ne kuris kitas chirurgas. Mano įsitikinimu, profesionaliesnio chirurgo onkologo Lietuvoje tada nebuvo. Jis operavo

Virgutį. Sėkmingai. Kitą dieną vyriausiasis gydytojas įsakmiai teiravosi, kas paguldė tą politinį kalinį. Skyriaus vedėjas atsakė:

– Tikriausiai gydytoja Bartusevičienė, nes ji vis tąsosi su tokiais.

Aš tikrai nė kiek nesupykau, nes jei mane išmestų iš darbo – menkas nuostolis ligoniams, bet jei gyd. Daugėlą – tai būtų buvę labai tragiška.

Man Virgutis pareiškė:

– Dabar aš pasieksiu savo tikslą.

Atsakiau:

– Žinoma. Tu šaunuolis – pasveiksi.

Būklė pagerėjo. Atsigavęs, sustiprėjęs Virgutis apsigyveno Kybartuose, ėjo zakristijono pareigas. Pasiteiraudavau, kaip sveikata. Jautėsi neblogai.

Vieną dieną man paskambino inžinierius Vytautas Vaičiūnas ir sako:

– Daktare, nusipirkite baltų gėlių, važiuosime į Kybartus pas Virgutį.

Mes mažai telefonu kalbėdavome saugumo sumetimais. Paklausiau:

– Ar jau?

– Jau, – atsakė ir liepė paskubėti.

Namuose ieškojau juodo kaspino, bet neradau. Žinojau, kad Vytautas tuoj atvažiuos. Nebėra laiko bėgioti į parduotuvę. Mano buto gyventoja Vidutė surišo puokštę gėlių su baltu kaspinu. Sakė:

– Kadangi jaunas – tiks, ir bus gerai...

Greit atvažiavo Vytautas su Genute ir visi trys išvažiavome į Kybartus. Važiuodami mašina vengdavome kalbų ir dažniausiai meldavomės rožinį. Taip darėme ir šį kartą. Kai nuvykome į vietą, lipant iš mašinos klausiu:

– Kada mirė Virgutis?

Vytautas atsakė, kad dar šiandien ryte jis buvo gyvas. Tuo momentu atidarau duris į patalpas, kur turėtų būti pašarvotas. O Dieve! Stovi gal trys kunigai ir Virgutis tarp jų su sutana! Vos nenukritau. Iš paskos ėję gydytoja Genutė Drąsutytė su Vytautu abudu prunkštė rankomis užsidengę burnas, matytami mano nustebimą. Tokios staigmenos anksčiau niekada neturėjau. Taigi po to į bažnyčią ėjau ne savomis, o tarsi medinėmis kojomis. Tądien Virgutis laikė pirmąsias šv. Mišias.

Jis baigė pogrindžio seminariją, 1976 m. šventimus slapta gavo iš vyskupo tremtinio Vincento Sladkevičiaus rankų. 1978 m. lapkričio 1-ąją, Visų Šventųjų dieną, Kybartų Eucharistinio Išganytojo bažnyčioje jis pirmąkart viešai aukojo šv. Mišias. Kybartiečiai buvo labai nustebę, pamatę Virgilijų kunigo rūbais – jiems tai buvo sensacija. Ačiū Dievui.

Deja, po kurio laiko klastinga liga paėmė viršų – kęsdamas dideles kančias Virgutis mirė 1980 m. vasario 17 dieną. Palaidotas Kybartų bažnyčios bokšte.

Per laidotuves Viduklės klebonas kunigas Alfonsas Svarinskas pamokslo metu kalbėjo: „Kun. Virgilijus yra Lietuvos Katalikų Bažnyčios žiedas, jaunimo švyturys, fakelas, kuris bedievybės siautėjimo laiku rodo kelią į idealą, į tikslą. Jis nežmoniškais pastangomis pasiekė savo tikslą ir savo pavyzdžiu akivaizdžiai kalba jaunimui: „Nebijok aukos, nebijok darbo ir pasiek, ko širdis trokšta.“ Jis viską paaukojo Dievui ir laimėjo – dvasia nugalėjo medžiagą!..“

Viduklėje

Kunigą Alfonsą iš Igliaukos į Viduklę atlydėjo minia tikinčiųjų – keli dideli autobusai, pilni lydinčiųjų, ir virtinė lengvųjų automobilių – atrodė kaip kokio prezidento palydos. Vidukliečiai irgi laukė žinomo kunigo – sutiko naują kleboną su bažnytinėmis vėliavomis, dainomis, giesmėmis. Kagėbistams buvo šokas. Jie pasimetė, neturėdami nurodymų, kaip elgtis, ir tuo metu nesiorientavo, ką daryti. Palyda ir sutiktuvės mums, tikintiesiems, buvo didelis džiaugsmas.

Atvykęs į Viduklę naujasis klebonas nieko nelaukdamas energingai ėmėsi darbų: sutvarkė šventorių, iš pagrindų suremontavo bažnyčią ir ėmėsi švietėjiško darbo. Ragino parapijiečius melstis ir dirbti, kovoti prieš blogį: alkoholizmą, tinginystę, vogimą, keiksmožius. Kvietė vaikus ir mokinius nuolat lankyti bažnyčią, sugebėjo juos sudominti ir patraukti. Sekmadieniais, nors mokytojai drausdavo, mokiniai sugužėdavo į bažnyčią pasiklausyti pamokslų, patarnauti šv. Mišiose, eidavo kryžiaus kelius.

Viduklės parapija ėmė garsėti Žemaitijoje tikinčiųjų pamaldumu, buvo atgaivintas *Kalnų* giedojimas namuose. Per Vėlines klebonas suorganizuodavo gedulingas procesijas į kapines su bažnytine atributika ir orkestru. Daugiausia procesijose dalyvaudavo vaikų ir jaunimo. Miestelio ir rajono sovietiniai aktyvistai pradėjo persekioti mokinius, spaudė mokytojus, kad šie į bažnyčią einantiems mokiniams taikytų įvairias sankcijas – mažintų elgesio pažymį, stengtųsi, kad mokiniai nebūtų priimami į aukštesniąsias ar aukštąsias mokyklas. Klebonas ir tėvai visomis išgalėmis gynė vaikus nuo tokio persekiojimo, bet vis tiek daugelis jaunuolių nukentėdavo. Dėl to klebonas ne tik nepakeitė savo veiklos taktikos, bet dar intensyviau pamokslaudavo iš sakyklos, dar aktyviau kviesdavo pedagogus nežaloti mokinių sąmonės ir nekalbėti prieš Dievą.

Kunigui Svarinskui nereikėjo jokių užrašų. Jis pamokslaudavo sklandžiai, dalykiškai, jautriai, patraukdavo žmonių širdis, įtikindavo. Važiuodavo į kaimus, jo dėka parapijose atgijo Žemaičių kalnų giedojimo tradicija (maldos trukdavo apie 4 valandas). Kagėbistai nėrėsi iš kailio nežinodami, kaip sudrausminti kleboną. Jų neapykantos taurę perpildė kunigo veikla prieš girtuoklystę. Dėl jo energingos veiklos užsidarė miestelio girtuoklių landynė, vadinama „snarglyne“. Didelius nuostolius patyrė degtinės prekeiviai. Visi įvykiai būdavo aprašyti *Lietuvos katalikų bažnyčios kronikoje* ir skaitomi per Vatikano, „Amerikos balso“ radiją.

Kun. Alfonsas Svarinskas Viduklėje buvo labai sekamas kagėbistų. Sekė, kada grįžta, kada išvažiuoja, kas pas jį lankosi. Neretai tekdavo važiuoti pro Viduklę, nes mano dukra studijavo Klaipėdoje, konservatorijos filiale. Kunigas Alfonsas buvo sakęs, kad kai važiuosiu pro šalį, būtinai užsukčiau, aplankyčiau.

Kartą iš Klaipėdos su vyru grįžtame nakčia. Užsukame į Viduklę – buvo apie pirmą valandą nakties. Žiema, pustė, nesimatė kelkraščių. Privažiuavę prie klebonijos nedrįsime žadinti. Nutarėme praleisti kažkiek laiko mašinoje. Užsidangstėme langus laikraščiais ir nutarėme pasnausti. Staiga atsidarė mašinos durys ir įlenda moteriška. Aš sušukau miegančiam vyrui:

– Vagis, Stasy, griebk!

Išsigandusi moteriškė iš netikėtumo net durų neužtrenkė ir nubėgo. Pasirodo, tai buvusi vietinė mokytoja, kuri talkino kagėbistams. Šnipinėjo, kas ateina ar atvažiuoja į kleboniją.

Pasklido gandai, kad kagėbistai rengiasi trečią kartą areštuoti kleboną. Jis susirūpino, kad dar nesusigydė dantų, sakė:

– Kai lageryje prisideda dar dantų gėlimas, tada jau visai liūdna.

Sugalvojau, kad reikia kunigui pagelbėti. Mano bute tuo metu gyveno iš lagerio grįžęs pogrindyje išventintas kunigas Petras Našlėnas, kuris kunigo pareigas atlikdavo namuose, nes nebuvo gavęs oficialios tarnybos. Prikalbinusi kunigą Petrą vykti į Viduklę jį nuvežiau, kad pavaduotų kunigą Alfonsą, patarnautų parapijiečiams ir išleistų kleboną į Kauną gydytis dantų pas stomatologę gydytoją Julytę Kuodytę.

Iš kairės: partizanas Leonas Laurinskas, kun. Jonas Kauneckas, kun. Petras Našlėnas

Žinoma, klebonas labai apsidžiaugė ir tuoj pat išvyko. Deja, pas gydytoją Julytę tik užbėgo pasirodyti ir tuoj pat išvyko į Vilnių. Ten Aušros Vartuose buvo savaitiniai atlaidai. Didelis džiaugsmas klebonui – tokia auditorija! Argi jis galėjo praleisti tokią progą? Atlaiduose režė pamokslus po kelis per dieną, kaip visada su patriotine dvasia:

– Visi privalome kovoti už laisvę ir tikėjimą, kad vėl būtų Lietuva nepriklausoma!

Žmonės stebėjosi, kas jis ir iš kur toks drąsus kunigas.

Dauguma net abejojo:

– Argi gali mažytė tauta ištrūkti iš tokio okupanto?

Kunigas kvietė:

– Lietuva bus laisva, bus kitokia, jei visi bursimės į maldos karą!

Sutikau kunigą ant laiptų Aušros Vartuose ir, žinoma, papriekaištavau:

– Tai taip jūs gydotės dantis?

Numojo ranka:

– Žinote – čia svarbiau. Be to, daktarė labai užimta, o aš neturiu laiko laukti.

O daktarė man sakė, kad jis nė minutės negali skirti sau (gydytis). Pasiūlė jam:

– Sėskite į kėdę.

O jis:

– Žinote, labai skubu, gal kitą kartą.

Ir taip praėjo visa savaitė. Klebonas vis nerasdavo laiko... Priešpaskutinę atlaidų dieną grįždamas iš Vilniaus vėl užsuko pas gydytoją Julytę ir atsisveikinęs išlėkė pro duris. Sakė, kad jau tamsu, ir jis turįs skubėti atgal į Viduklę. Ir išskubėjo...

Važiavo nemažu greičiu. Išvažiudamas iš plentą supančio miško 104 km nuo Kauno pajuto, kad mašina skrieja oru... Perskridęs skersai plento į kairiąją pusę nebeprisiminė, kas buvo toliau.... Kai atsigavo, keliasdešimt metrų nuo plento kairėje pamatė švieselę ir ėjo jos link. Eidamas kiek atsitokėjo, pajuto, kad kruvinas, silpna, skauda galvą, veidą. Priėjęs trobą ėmė belsti, kad įleistų pagulėti. Iš pradžių žmonės nenorėjo atidaryti durų, bet jis pradėjęs aiškinti, kad esąs ne plėšikas, o Viduklės klebonas ir patyręs avariją.

Kai įsileido, paprašė atsigulti. Moteriškė apšluostė rankšluoščiais galvą, aprišo sausais tvarsčiais. Pagulėjęs gal valandą išėjo link plento. Buvo labai neramu dėl to, ką padarė, – gal žmogų užmušė? Atėjęs prie mašinos rado gulintį briedį ir apsidžiaugė, kad ne žmogus. Pravažiuojantys žmonės sustodavo, norėdami kunigui padėti – nuvežti jį į Raseinių ligoninę, bet jis kategoriškai nesutiko. Pagaliau sustoję vyrai jį šiaip taip prikalbino ir

nuvežė į Ariogalą. Ten ambulatorijoje jam susiuvo sužeistą smakrą, sutvarstė. Skubėdamas išsiveržė iš ambulatorijos. Žmonės parvežė jį į Viduklę.

Kitą dieną man besimeldžiant Aušros Vartuose kažkas priėjo (nepamenu kas) ir pasakė:

– Turi mašiną, važiuok į Viduklę – klebonas pateko į avariją.

Išsigandusi suklupau šauktis Viešpaties pagalbos. Paprašiau visų besimeldžiančių koplyčioje kalbėti rožinį ir prašyti Gailestingumo Motinos padėti. Ačiū Viešpačiui už malonę – vos neišdaviau kunigo, nes prašiau melstis „už kun. Alfonsą Svarinską pirmininką“ (ir staiga amnezija – niekaip neprisiminiau, kokio komiteto pirmininkas jis yra; o jis tada buvo Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto pirmininkas), žmonės nesuprato, ką turiu galvoje, bet visi ėmė karštai melstis ir prašyti Marijos Motinėls pagalbos. Ačiū Dievui!

Nuvažiavau į Viduklę. Užėjau į bažnyčią. Vyko pamaldos. Žiūriu kairėje pusėje klausykloje sėdi apsilvilkęs kažkokiais baisiais kailiniais, galva apmuturiuota, veidas cianotiškas, sutinęs, smakras aptvarstytas, tvarstis persisunkęs krauju, akys užtinusios. Žmonės eina pro šalį ir išsigandę pasuka į kitą bažnyčios pusę. Aš taip pat išsigandau, bet vis tiek priėjau ir įsakmiai tariau:

– Prašau tučtuojau eiti į namus.

Pakluso. Nuėjo svyruodamas.

Klebonijoje paprašiau atsigulti ant sofos. Paklausė. Nurengiau kailinius ir aptvarsčiau galvą, veidą. Vos girdimu balsu paprašė:

– Gerti.

Šiaip taip pro šiaudelį pagirdžiau. Sunkokai rijo (dėl edemos). Po poros valandų vėl sugirdžiau pieno, grietinės. Sakė:

– Ačiū. Dvi dienas buvau nieko negėręs ir nevalgęs. Ačiū, atsigavau.

Prašiau, kad važiuotų su manim į Kauną gydytis. Kategoriškai atsakė. Tada likau Viduklėje jo slaugyti. Suleidau vaistų, tvarsčiau, maitinau pro šiaudelį. Temperatūra ėmė kristi, pradėjo sveikti. Esu tikra, kad kunigas turėjo sunkų smegenų sukrėtimą. Briedis šoko per mašiną ir įlenkė mašinos stogą. Klebonas galva, smakru trenkėsi į vairą ir prakirto smakre žaizdą.

Į jokią gydymo įstaigą nevyko. Man atrodė, kad bijojo arešto, nors tą mintį slėpė nuo visų. Maždaug po 10 dienų siūlai buvo ištraukti, tik žaizda dar vis klijuojama. Jis niekada nesiskundė dėl skausmo, nors buvo matyti, kad kenčia.

Trumpam buvau nuvažiavusi į Kauną, bet vėl greitai grįžau. Klebonas tą rytą jau buvo išvykęs į Raseinius. Monikutė paaiškino, kad iš ankstauro ryto skambino milicija ir reikalavo, kad jis atvyktų į Raseinius dėl briedžio. Be pusryčių ir be šv. Mišių išvažiavo ir ilgai negrįžta. Belaukdamos žiūrim – pareina Onutė, kurią klebonas vežė į Raseinius, ir pasakoja:

– Atvažiavome iki milicijos, išlipau ir einu savais reikalais. Atsigręžiu, žiūriu – gi prilėkė „voronokas“, išlipo keturi vyrai, suraitė kleboną, įkišo į mašiną ir nulėkė plentu.

Vėliau paaiškėjo, kad „Vakaro žiniose“ buvo paskelbta, jog trečią kartą areštuotas kunigas Alfonsas Svarinskas, o jis tuo metu dar buvo laisvas Viduklėje. Užtat kagėbistai žaibiškai stengėsi ištaisyti klaidą ir suėmė kleboną nuvežė jį į Lukiškes. Šį kartą kunigą Svarinską apgavo, o jis patikėjo, nes žinojo, kad už briedžio sužalojimą ar užmušimą reikia mokėti – surašydavo protokolą.

Teismas vyko po pusės metų Vilniuje.

Teismas

Kybartuose buvo kunigo Virgilijaus Jaugelio mirties paminėjimo iškilmės. Suvažiavo labai daug jaunimo. Buvau ir aš su sesele vienuole Monikute Gavėnaite. Po pamaldų mus pasiekė laukiama žinia, kad pirmadienį Vilniuje bus teisiamas kun. Alfonsas Svarinskas. Tą žinią perdavė viena vienuolė medicinos sesuo, kuri darė vaistų injekcijas aukšto rango saugumiečiui (ar nekeista, kad narsieji komunistai, kai jiems blogai, pasitikėdavo vienuolėmis, o ne savo komjaunuolėmis?). Pasibaigus pamaldoms mes su Monikute

apvažiavome dešimt parapijų, kad perduotume kunigams žinią apie kunigo Alfonso teismą. Tik Barzdų klebonas sakė nebūsiąs, kiti pažadėjo vykti į teismą. Jau prietemoje nuvažiavome į Kadrėnus pas kunigo Alfonso brolio sūnų Joną Svarinską. Po kelių minučių į kiemą įvažiavo mėlynas žiguliukas. Sužiurome pro langus – kas gi tai? Matome: išlipo vyriškis ir apžiūrinėja mano „žigulius“. Tada mašinas mažai kas turėjo. Apžiūrėjęs staigiai apgrėžė savo automobilį ir nurūko. Jonas mums sakė, kad iš matymo pažįsta tą asmenį, – esąs sovietinis žmogus.

Pirmadienį ankstų rytą aš vežiau savo dukrą į konservatoriją, į Vilnių. Apie savo reikalus jai nieko nepasakojau – bijojau, kad kam nors neišplepėtų. Devintą valandą suvažiavome į Aušros Vartus – koplyčioje buvo laikomos šv. Mišios už kun. Alfonsą Svarinską. Prisirinko pilna koplyčia patriotų, daugiausia jaunimas.

Manęs paprašė, kad po pamaldų į Aukščiausiąjį teismą nuvežčiau kun. A. Svarinsko seserį Janiną ir jos sūnų Vytuką, kad nepavėluotų. Taip ir padariau. Visi kiti sakė eisį pėsčiomis. Mašiną pastačiau akligatvyje netoli teismo. Saugu. Atėjusi į teismo aikštę susiradau savo keleivius ir visi nuėjome link teismo rūmų, norėjome patekti į vidų. Deja, mus pasitiko kariškių grupė. Vyriausias – stambus aukšto rango kariškis, labai panašus į Muravjovą. Generolas mus sustabdė ir ėmė aiškintis, kur mes einame ir ko norime. Janina atsakė, kad čia bus teisiamas jos brolis kunigas, susigraudino ir nebepajėgė kalbėti. Tada aš pasakiau, kad čia teisiama kunigo sesuo ir jos sūnus Vytautas – kunigo krikštasūnis. Tada generolas pareiškė:

– Per tolimi giminės.

Ėmiau ginčytis:

– Kas begali būti artimesni už seserį ir jos sūnų. Juk kunigai savų vaikų negali turėti.

Bandė mane paimti už parankės, bet aš šoktelėjau atgal ir ėmiau sukti jam prieš nosį mašinos rakteliu. Sakiau:

– Nelieskite manęs – aš tik vairuotoja.

Nustebęs atsitraukė, bet rankomis manęs daugiau nelietė.

Visa grupė kariškių mus apsupo ir varė iki Lenino prospekto. Ten sustojome ant šaligatvio ir stovėjome. Žiūrim – dainuodama narsiai atžygiuoja minia nuo Aušros Vartų. Viena moteriškė, eidama priekyje, su akcentu tiesiog rėkė:

– Herodo kareiviai, Herodo kareiviai!

Visi veržliai pasuko link teismo pastato, norėdami prasiveržti jėga. Tuo pat metu į aikštę prieš teismą iš sunkvežimių ir „voronokų“ suplūdo būriai milicininkų. Jie buvo labai jauni. Man atrodė, kad tai perrengti kareiviai. Jie ėmė gaudyti jaunimą ir tempti į sunkvežimius – vieni su didele energija, o kiti, ypač merginas, traukė atgal iš mašinų. Įdomu.

Pulkas atėjusio į aikštę jaunimo įpuolė į batų parduotuvę aikštės pakrašty. Kilo didelis triukšmas. Generolas ir kiti kariškiai kažkur dingo. Mus paliko stovėti, todėl taip pat nuėjome į parduotuvę, kad ir mūsų neįtrauktų į kokią „voronoką“. Jaunuoliai, kurie jau buvo batų parduotuvėje, pradėjo matuotis batus – atseit pirks. Įpuolę milicininkai griebė juos už pažastų ir tempė pro duris į mašinas, vienus su vienu rudu, kitus – juodu batu, dar kitų viena koja basa ir t. t. Pardavėjos ėmė šaukti:

– Čia mus visus areštuos?

Baisi maišatis. Jaunimą, batuotą ir basą, kišo į mašinas ir vežė iš miesto. Jie beldė į kėbulus, šaukė, kiek tik jėgos ir balsas leido, kai kurie bandė šokti iš mašinų. Visi žmonės, kurie bandė ateiti į aikštę, net tik smalsumo vedini, buvo gaudomi. Nuo bibliotekos ėjo mandra moteriška, berods, valdžios žmogus, šiauliškė komunistė, rankoje mojuodama savo dokumentais:

– Ja vam pokažu!... Ja vam pokažu!¹⁰¹

Bet niekas nebekreipė į tai dėmesio ir įgrūdo ją į „voronoką“.

¹⁰ Rusų k. *Aš jums parodysiu*

Tada Lenino prospektu dar važinėjo keleiviniai autobusai. Žmonės išlipo pažiūrėti, kas čia dedasi. Namų langai buvo apgulti. Į Lenino prospektą prigužėjo tiek žmonių, kad buvo sunku prasilenkti.

Į autobusą sugrūstus žmones išvežė į Dzūkijos ar kitus miškus. Žmonės replikavo, ginčijosi. Neatrodė, kad būtų labai išsigandę. Nuvežę į Dzūkiją paleido vidury miško ir nuvažiavo link Druskininkų. Išlipusieji ėmė melstis rožinį. Tarp jų buvo keli kunigai. Nutarė eiti plento link. Pamatė atvažiuojantį autobusą, sustabdė ir susitarė sumokėti, kad juos parvežtų į Vilnių. Kelyje ėmė dainuoti: „Sėk, sesute, žalią rūtą, kad Lietuva laisva būtų. Sėk, sesute, ir gvazdiką, kad išvytum bolševiką.“ Mūsų kol kas nelietė. Vairuotojas buvo rusas – nesuprato lietuviškai. Sakė:

– Kaip gražiai dainuojate, dar padainuokite.

Mes aikštės krašte stoviniavome. Žiūrim – atvažiuoja autobusas, ir visi išvežtieji vorele viens po kito vėl ateina į aikštę prie teismo. Saugumiečiai ir milicininkai stebisi, o anie linksmai dainuoja. Laukėme, kuo viskas baigsis...

Mudvi su Onute P. stripinėjame ant šaligatvio aikštės pakrašty. Žiūrim – ateina kun. Kastytis Matulionis. Tvarsčiais apraišiotos rankos ir kojos, šlubuoja. Tik ką paleistas iš ligoninės po operacijos. Paėmiau jį už parankės ir nepaleidžiu, kad milicininkai nepagriebtų. Jis papasakojo, kad jį „supakavo“ prieš pusantros valandos ir nuvežė į geležinkelio stotį. Liepė sėsti į traukinį ir važiuoti į Kybartus, kur jis tuo metu gyveno.

Pamatę Kastytį kagėbistai ėmė kamantinėti:

– Kodėl neišvažavai?

– Nenupirkote bilieta, o aš pinigų neturiu.

Aš tvirtai jį laikau už rankos ir sakau:

– Čia mano ligonis, aš jį išsivešiu.

Po pusvalandžio jis man ištrūko iš rankos ir kažkur dingo. Pasirodo, jį suėmė ir vėl nuvežė į stotį. Šįkart turbūt nupirko bilietą.

Trečią valandą teismo procese turėjo būti pietų pertrauka. Laukėme aikštės pakrašty, gal ateis kun. Alfonso brolis Vytautas. Anksti ryte jį įleido į salę. Jis – mažo ūgio, pasislėpė prie galinių suolų ir niekas jo neišvarė.

Atėjo Vytautas ir papasakojo: pilna salė, prikimšta studentų, studjuojančių teisę. Atseit jiems praktikos darbai. Teismas viešas, bet kariškiai aiškino, kad salė pilna žmonių ir nebėra vietos. Net giminių neįleido. Rafinuota apgavystė. Vytautas sakė, kad nedaug ką girdėjo: salė didelė, be garsintuvų. Kunigas Alfonsas iš ryto buvo įvestas į salę. Žvalus, energingas, kaip visada. Įėjęs pasisveikino: „Garbė Jėzui Kristui!“ Teisėjams, aišku, buvo akibrokštas, o studentai nustebę žavėjosi tokiu žaviu, drąsiu ir ramiu kunigu. Nesuprato, už ką jis teisiamas.

Norėdama apsidairyti vaikščiojau taku aplink kalėjimo kvartalą. Žiūriu – priešais ateina kunigas Juozas Zdebskis. Iki šiol jo nebuvo. Išsigandau, kad jei bent vienas milicininkas jį pastebės, tuojau „supakuos“. Sakau, kad kuo greičiau dingtų iš čia, nes kas mums vadovaus, jeigu ir jį uždarys. Saugumas visokiais metodais taikėsi jį izoliuoti nuo jaunimo. Kunigas Juozas patikėjo ir labai nenoromis paklausė. Šiaip jei jį įspėdavai, kad vienur ar kitur nevažiuotų, neitų, nes gresia areštas, į tai atsakydavo: „Pirmyn!“ Ir eidavo, ir važiuodavo.

Prospekte prie aikštės pamatėme kun. Sigitą Tamkevičių – greit susibūrėme aplink jį. Apie trisdešimt žmonių. Sakė, kad šiandien dar neatlaikęs šv. Mišių. Papasakojome, kas atsitiko su kunigu Kastyčiu.

Tarp mūsų maišėsi vienas asmuo raudonu kaklaraiščiu ir intensyviai rūkė. Įspėjau savus būti su juo atsargiems – man jis atrodė tikras saugumietis. Visi ėmė jo šalintis. Pasirodo, tai buvo Adakavo parapijos klebonas. Visi juokėmės iš šio atradimo. Vėliau buvau nuvažiavęs į Adakavą – labai puikus žmogus. Pasakojo, kad kai būdavo sunku (dėl politinių piežasčių), jie kartu su kun. Alfonsu Svarinsku susiorganizuodavę ir pas Adakavo kleboną tol garsiai dainuodavę patriotines lietuviškas dainas, kol įtampa praeidavusi. Neblogas metodas!

Mums besišnekučiuojant su kunigu Sigitu vėl būrys milicininkų norėjo mus apsupti. Visi išsilakstėm kas kur. Sužinojome, kad kun. Sigitas buvo kviestas į teismą liudininku, kad buvo suimtas teismo salėje.

Dar vienas įdomus triukas. Su Onute P. lūkuriavome ir galvojome, ar sulauksime vakaro. Žiūrim – iš kažkokio namo užkaborio pasirodo kunigas Juozas Razmantas – Žalpių parapijos klebonas, kun. Alfonso pirmasis auklėtojas ir globėjas, buvęs politinis kalinys. Vadinome jį Žalpiuku. Sako:

– Aš maniau, kad mane nuvežė į tolimą Lietuvos kraštą. Saugumiečiai įsodino į mašiną ir ėmė vežti. Meldžiuisi. Praėjo kelios valandos. Vis dar veža. Susuko galvą.

Pasirodo, jį vežiojo aplink ratu kalėjimo kieme ir paskui išleido. O jam sakė, kad veža iš Lietuvos.

*Kun. A. Svarinskas su Žalpių klebonu
J. Razmantu ir jo šuniuku Geručiu*

Onutė P. visą laiką meldėsi rožinį sėdėdama ant suolo prie prospekto. Prisėdau ir aš pasimelsti. Staiga privažiuoja juodas sunkvežimis. Jame – juodai apsirengę keli vyrai ir viena moteris. Na, galvoju – tikriausiai griebys mus. Išlipusi moteris priėjo prie Onutės ir sako:

– Atsikelkite.

Tada pradėjo ardyti suoliuką. Mudvi stovime tikrai išsigandusios, spaudžiame rankose rožinį ir prašome Viešpatį pagalbos. Suoliuką išmontavo, pakvietė vyriškius iš mašinos ir sukėlė suolo dalis į mašiną. Onutė dar replikavo:

– Ryt turbūt išstepsite ir sienas smala, kad mes priliptume! Ir kaip jūsų sąžinė negrauzia?

Ji visada tokia rami, o šį kartą neištverė. Darbininkė įdėmiai pasižiūrėjo į mus ir nieko nesakiusi nuėjo į sunkvežimį. Atsikvėpėme.

Paėjėjome prospektu iki aikštės, kur stovėjo „Vladukas“¹¹². Žiūrim – sėdi dvi moteriškės ant suoliuko ir valgo sumuštinis. Viena pažįstama – provizorė R. Priėjo milicininkai (šniukštinėjo jie visur, kur tik susiburia daugiau žmonių; prisistato ir išbaido). Šį kartą griebė valgančias moteriškes už pažastų ir nusivedė į autobusą.

211 Turima omenyje Lukiškių aikštė, kur sovietmečiu stovėjo Vladimiro Lenino statula, nugriauta 1991 08 23 d., Maskvoje žlugus SSRS „gelbėtojų“ pučiui.

Buvusiems šalia žmonėms pasakė, kad jos pavogė batus... Išvežė į Molėtų miškus. Ten paleido. Namų jos grįžo tik kitą dieną.

Dauguma smalsuolių išsivaikščiojo. Ėmė temti. Vakaras, bet jokių teismo rezultatų nesužinojome. Onutė nuėjo pas savo giminaitę. Aš nusprendžiau važiuoti į Kauną.

Prieblandoje susiradau savo „Žigulį“, apsižvalgiau, ar niekas neseka, ir pamažu išvažiavau iš Vilniaus. Kai įsukau į Kauno plentą, paskui mane sekė dvi mašinos. Greičiau pavažiuoju – ir jos pagreitina važiavimą, sulėtina – ir jos lėčiau važiuoja. Nutariau važiuoti maksimaliu greičiu. Paspaudžiau akseleratorių ir lekiu 140–145 km/val. greičiu. Mašinos atsiliko. Atvažiavau į Kauną, bet namų nevažiavau. Apvažiavau miestą aplinkinėmis gatvelėmis ir taip grįžau namų. Įeinu į butą ir girdžiu – skamba telefonas. Skamba ir skamba. Ilgokai nekėliau ragelio. Po kiek laiko atsiliepiu. Mano Bartusevičius. Jis tuo metu jau gyveno Šančiuose, o aš – Žaliakalnyje. Sakė, kad skambintojai jam neduoda ramybės ir klausia, kur aš. Atsakęs, kad kelerius metus nebegyvename kartu ir jis nežino, nesidomi, kur esu. Skambino iš Sveikatos skyriaus, iš poliklinikos, kurioje dirbau. Poliklinikos vedėja sakė, kad man gresia atsisveikinimas su darbu. Ramiai atsakiau:

– Šią naktį jau vėlu. Ryt ateisiu į darbą, pakalbėsime ir atsisveikinsime.

Kitą dieną poliklinikoje visi puolė man pasakoti, kad manęs ieškojo saugumiečiai, klausinėjo, kodėl nebuvo darbe. Skyriaus vedėja paaiškino (teisingai), kad turiu laisvų dienų už dažnus budėjimus poliklinikoje. Už budėjimą galiu pasiimti laisvadienį, kada noriu. Be to, mane labai užstojo poliklinikos vyr. gydytojas Dumčius, sakydamas, kad esu labai gera darbuotoja ir specialistė, ir jis nenorįs manęs atleisti.

Po kelių dienų vyr. gydytojas sušaukė visus poliklinikos ir stacionaro gydytojus ir liepė man pasiaiškinti, kur buvau. Labai ramiai ir smulkiai paaiškinau, kad vyksta kun. Alfonso Svarinsko teismas, ir gana vaizdžiai papasakojau visus matytus įvykius. Staiga vyr. gydytojas sušuko:

– Pakaks! Ko ten važiavai – giminė ar ką?

Ramiai atsakiau:

– Gerb. vyr. gydytojau, idėjos draugai yra artimesni už artimiausius gimines.

Jis sutrikęs atsistojo ir išbėgo iš salės. Tada visi apsupo mane ir turėjau baigti pasakoti, kaip ten viskas buvo. Klausėsi ir partorgas, kiti partiniai, komjaunimo sekretorius. Labai įdėmiai klausėsi ir padėjo už pasakojimą.

Vieną dieną mane į savo darbo kabinetą pakvietė partorgas Miša ir davė nurodymą:

– Ui, daktare, tik dirbkite bet kokį darbą. Jei jums čia nebeleidžia dirbti, būtinai dirbkite.

Išsivedė mane iš kabineto į koridorių, parodė pirštu į lubas ir sako:

– Ui, kas kam svarbu, ką jūs gerbiat (atseit tikiu), tik dirbkite, nes kitaip palaikys jus veltėde ir išveš.

Aišku, jis bijojo, kad „blakė“ nebūtų kur nors įstatyta...

Pastebėjau, kad skyriaus vedėja ateina vis apsiašarojusi pakalbėti su manim... Supratau, kad tikriausiai ją spaudžia mane atleisti, o ji to nenorinti. Pagailo man jos, kad dėl manęs gali nukentėti. Parašiau pareiškimą, prieš tai prašydama, kad nurodytų tikrą atleidimo priežastį. Nesutiko. Taip „savo noru“ išėjau iš darbo tik dėl to, kad gailėjau skyriaus vedėjos Aldonos.

Po trečio Svarinsko arešto į Viduklę atvažiuodavau labai dažnai. Kiekvieno mėnesio 26 dieną čia iš visos Lietuvos suvažiuodavo kunigai, antitarybiniai aktyvistai, kunigo Alfonso bendražygiai, buvę politiniai kaliniai ir visada buvo paminimas kunigo areštas. Kunigai aukodavo šv. Mišias, sakydavo pamokslus. Maldininkai meldavosi už visus politinius kalinius, kalinčius sovietiniuose lageriuose. Tai tęsėsi visus kunigo Alfonso kalinimo metus – iki jo sugrįžimo iš lagerio 1988 metais. Koks buvo didelis kunigų ryžtas ir drąsa – nepaisydami kagėbistų teroro, jie kiekvieną mėnesį susirinkdavo su atvykusiais maldininkais iš visos Lietuvos bendrai maldai. Ypač aktyvūs buvo kunigai Juozapas Razmantas (Žalpiukas), Petras Meilus ir Rokas Puzonas.

Atvažiuodavau į Viduklę ir aš. Ir beveik kiekvieną kartą mano mašinai būdavo padaroma kokia nors žala. Tai dureles sugadindavo, kad neužsidarytų ar neužsirakintų, tai langą sumaitojo, tai bagažinės užraktą sugadino. Po šv. Mišių būrys tikinčiųjų visada važiuodavo pas Sopranus, gyvenusius netoli geležinkelio

stoties. Nuostabi šeima. Jie surengdavo maldininkams vaišes, visada maloniai priimdavo. Gyveno partizanine, kovine dvasia, buvo labai svetingi. Šeimoje vyravo ne tik aukos ir maldos dvasia, skambėdavo ir partizanų dainos. Kartą per Kalėdas po šv. Mišių važiuovome pas Sopranus. Įsėdu važiuoti, mašina nė iš vietos. Išlipu – pradurtos priekinės ir užpakalinės padangos. Kitą kartą palikau savą žmogų, kad pabūtų mašinoje. Netrukus prisiartino toks skustagalvis, jau lenkėsi prie padangų, bet kai pasignalizavo, – atšoko ir nubėgo...

Vieną kartą paskambino man kažkas iš Kretingos:

– Jei dar nori pamatyti Petrą Paulaitį gyvą, atvažiuok, nes jo būklė labai bloga.

Kadangi buvau atleista iš darbo, tuoj pat nuvažiuavau. Petras Paulaitis buvo grįžęs iš lagerio po 35 metų kalėjimo. Jis buvo jungtinės Kęstučio apygardos partizanų vadas (Žemaitijoje). Grįžusiam iš lagerio jam neleido apsigyventi gimtinėje, Jurbarke. Jį priglaudė kretingiškiei. Butą Kretingoje jam išrūpino kun. Svarinskas.

Pirmą kartą apie Paulaitį išgirdau lankydamasi Igliaukoje, kai klebonas Svarinskas perskaitė mums jo laišką, gautą iš kalėjimo. Kai jis grįžo iš kalinimo, man teko laimė su juo susipažinti per gydytoją P. Butkevičių, su kuriuo Paulaitis kartu kalėjo. Kol buvo sveikas, buvau parsivežusi jį į Kauną, vežiojau po visą Lietuvą. Norėjau nuvežti į Nidą, Juodkrantę, bet kagėbistai nedavė leidimo.

Apie pusantrą mėnesio prieš mirtį mudvi su sesele Monikute slaugėme Petrą Kretingoje. Man rodos, jis ir mirtį pasirinko kaip auką už Lietuvą. Apie mėnesį prieš mirtį atsisakė valgyti, sakydamas, kad negali. Gėrė tik kokakolą. Sąmonę turėjo aiškią iki pat mirties.

Aš jo klausiau:

– Pone Petrai, kaip Jūs, gyvendamas sovietiniame pragare, išlikote taurus ir kuklus iki mirties?

– Visada buvau įsitvėręs Kristaus skverno, – atsakė.

Paprašė padėti Kristaus kančią ant spintos ir savo žvilgsnį laikė nukreipęs į tą kryžių ne mažiau kaip dešimt paskutinių savo gyvenimo dienų.

Vasario 16 dieną paprašė pakviesti visus savus. Buvo ir politinio kalinio Gajausko žmona Irena. Visų sąmoningai atsiprašė, padėkojo už viską ir pratarė:

– Lietuva tikrai bus laisva.

Neverkė, nedejavo. Mes verkėme, nors stengėmės nerodyti ašarų.

Keletą dienų tęsėsi agonija (ai, negaliu rašyti – vaizdas stovi prieš akis). Ji buvo kaip šventojo. Tokios mirties man neteko matyti. Man tai buvo stebuklinga. Viešpatie, netekome tokio Žmogaus!

Jam mirus sesuo Monikutė Gavėnaitė suveikė trispalvę juostą, kuria perrišome Petro krūtinę – kaip Prezidentui. Atėję į budynes žmonės klausdavo, kas uždėjo lietuvišką trispalvę juostą. Ačiū Dievui, niekas nesužinojo, kad tai Monikutė – mons. Alfonso Svarinsko šeimininkė. Tai buvo didvyriškas poelgis. Šaunuolė! Jai reikia duoti už tai medalį.

Laidotuvės tuo sovietmečio laiku buvo ypatingos. Privažiavo daugybė patriotų – ir senų, ir jaunų. Jaunimas į bažnyčią tolokai nešė karstą ant rankų. Pusiaukelėje sustabdė saugumiečiai – liepė jį įkelti į mašiną.

Žmonės, matę laidotuves, sakė:

– Čia laidoja didį žmogų.

Karstas buvo įneštas į bažnyčią, pastatytas ant katafalko, aukojamos šv. Mišios. Kiti – sutarybėje – niekaip nesuprato, kaip čia yra? Taip iškilmingai laidoja, tikriausiai didį žmogų, bet neša į bažnyčią. Būtų lyg ir komunistas, bet negali to būti – su visomis bažnytinėmis ceremonijomis laidoja. Tik vėliau paaiškėjo, kas tas Žmogus. Laidotuvių dieną snigo, buvo baisus vėjas, oras bjaurus, bet žmonės ilgai nesiskirstė iš kapų. Giedojome giesmes iki sutemų. Palaidojome tikrai kaip Prezidentą.

Didžiosios kovos apygardos partizanų parke.

Iš kairės: Irena Bartusevičienė, vysk. Jonas Kauneckas, ses. Monika Gavėnaitė SJE

*Monsinjoras šventina atminimo paminklą ilgamečiam politiniam kaliniui
Petruui Paulaičiui-Aidui, Jurbarko r., Kalnėnų km.*

Žinoma, saugumiečiams tai buvo baisu. Bet, man rodos, tokia žmonių meilė ir pagarba neeiliniams tautos didvyriams sujūdino ir jų širdis bei protus. Kiek metų po to minimi kiti, žuvę ir kentėję už Lietuvos laisvę, o Petras Paulaitis neminimas! Kodėl?

Praėjus maždaug mėnesiui po laidotuvių turėjau atlikti automobilio techninę apžiūrą, nes buvau patyrusi avariją. Apgaulės būdu buvo nurodyta mano mašiną paimti, nuvaryti į milicijos kiemą ir uždaryti. Kariavau gal porą mėnesių, norėdama ją atgauti. Inkriminavo, kad ji vogta, nes neva mašinos numeriai uždažyti. Ją pervežė net į Saugumo komiteto kiemą. Sukėliau skandalą. Pagrasinau, kad dėl tokios suktybės važiuosiu į Maskvą pas generalinį prokurorą. Tada pradėjo žmoniškiau šnekėti. Supratau, kad jie vengia skandalų, o jei geruoju – nieko nebijo. Ilgai man mašinos neatidavė. Tik kai įvyko Černobylio elektrinės avarija, atlyžo ir sugrąžino. Vyskupas J. Steponavičius sakė:

– Čia jai kerštas už Petro Paulaičio slaugymą.

Panašu.

* * *

1993 m. rugsėjo mėnesį Lietuvoje buvo organizuojamas galimas perversmas. SKAT Kauno rinktinės kuopos vadas A. Pangonis su ginkluotais savanoriais apsistojo Altoniškių miške, Kauno rajono Zapyškio apylinkėse. Tai buvo labai neramus laikotarpis: į Seimą išrinktą daugumą sudarė buvę komunistai, iš Lietuvos

buvo išvedama okupacinė kariuomenė, „kažkam“ labai rūpėjo Lietuvoje sukelti sumaištį – suorganizuoti provokaciją siekiant atimti iš savanorių ginklus ir apkaltinti dešiniuosius, neva jie ruošiasi peštynėms. Dėl kilusio pavojaus buvo sudaryta Seimo komisija iš kairiųjų ir dešiniųjų atstovų, į kurią buvo įtrauktas ir monsinjoras A. Svarinskas. Jis tuo metu buvo kariuomenės kapelionas. 1993 m. rugsėjo 16-ąją išgirdęs skaudžią žinią, kad organizuojamas perversmas, jis nuvyko į provokacijos židinį. Grįžęs pasakojo: „Širdį gelia dėl tokių veiksmų. Susirinkę į kažkokią patalpą (mokyklos), pasidaliję į dvi priešingas grupes, girti šėlioja vieni prieš kitus atstatę ginklus. Nedaug tetrūko, kad vieni į kitus pradėtų šaudyti. Nieko negalvodamas užlipau ant kažkokių scenos ir garsiai surikau: Mest ginklus! ir tuo pat metu šokau į besipešančių vidurį.“

Staiga visi nustėro. Niekas šito nesitikėjo – vis dėlto kapelionas. Sumetė ginklus ant grindų. Įtampai atslūgus vyrai aprimo ir pagaliau suprato savo beprotišką elgesį. Išsiaiškinome, sutarėme, kad mūsų priešas tebėra okupantas ir reikia prieš jį būti vieningiems.

Tuo laikotarpiu monsinjoras Alfonsas Svarinskas turėjo autoritetą, kariškių buvo labai gerbiamas. Susišaudymo, maišto išvengta. Iš vyriausybės atvykęs G. Kirkilas nė sekunde neatstojo nuo monsinjoro. Niekas neabejoja, kad numalšinant kilusius neramumus svarbiausia figūra buvo monsinjoras.

* * *

Vieną dieną į monsinjoro namus atėjo labai panašaus stoto kaip jis vyriškis. Panaši skrybėlė, ūgis, net povyza. Atėjęs sako:

– Atėjau įspėti.

Tada papasakojo, kaip vieną pavakarę su suaugusia dukra ėjęs gatve Vilniuje. Privažiavo „voronokas“, iš jo iššoko du vyrai, griebė už parankių jį ir dukrą pasakę:

– Svarinskai, sėsk!

Tas žmogus nustėręs pradėjo aiškintis:

– Aš ne Svarinskas.

Nesvarbu. Nuvežė į kažkokią įstaigą. Žmogus neturėjo su savimi paso, kitų dokumentų. Išlaikė beveik visą naktį. Vežė į jo namus dokumentų ieškoti, kai pagaliau įsitikino, kad jis ne Svarinskas, paleido kitos dienos ryte.

Tuo metu monsinjoras buvo užsienyje. Taigi prabėgus dviem savaitėm po įvykio tas žmogus atėjo perspėti, kad jau ir nepriklausomoje Lietuvoje reikia saugotis saugumiečių išpuolių.

Po šio įvykio monsinjoras net ketino parduoti butą ir nusipirkti kitą daugiabutyje, tačiau patartas nekeisti patogioje vietoje esančios gyvenamosios vietos Vilniaus centre persigalvojo.

Pasikėsinimas prieš monsinjorą A. Svarinską
jo bute (Odminių g. 10–2)

Pas monsinjorą nuolat būdavo svečių – politikų, dvasiškių, jaunimo iš visos Lietuvos ir užsienio. Priimdavo visus, kas tik ateidavo, su reikalais ar be jų. Kiekvieną kviesdavo prie stalo:

– Išgersim „undenio“.

Žinoma, visus svečius aptarnaudavo šeimininkė seselė vienuolė Monikutė Gavėnaitė, nuolanki, nepaprastai darbšti, tvarkinga, sąžininga ir tikra Lietuvos dukra – patriotė, labai mylinti Dievą ir Tėvynę. Tai buvo dvasios perlas monsinjoro kely. Ji visada aptarnavo monsinjorą kaip šešėlis. Įkalintam lageryje siuntė korespondenciją, rašė laiškus (laiškus rašydavo ir kiekvienam politiniam kaliniui, net buvo vadinama „kalinių motina“), organizuodavo siuntinius į kalėjimą ir, svarbiausia, ne tik asmeniškai meldėsi, prašydama Dievo pagalbos monsinjorui, bet ir daugelį metų kviesdavo kunigus šv. Mišių aukai kiekvieno mėnesio 26 dieną, t. y. monsinjoro arešto dieną. Tas tęsėsi, kol jis grįžo iš lagerio ir net iš tremties užsienyje. Jei ne seselė Monikutė, monsinjoras nebūtų nuveikęs tiek daug darbų ir nebūtų sulaukęs tokio amžiaus (90 metų). Jai padėka ir Dievo malonė tebus per amžius. Dievo palaima, išmelsta Monikutės maldomis ir pasninkais (visą dieną vanduo ir duona).

Vieną vakarą, kaip ir eilinį kartą, pas monsinjorą buvo svečių. Bevakarieniaujant atėjo dar vienas svečias. Prisisitatė, kad iš Amerikos. Paprašė, kad priimtų jį pagyventi kokį mėnesį. Kaip visada, monsinjoras maloniai priėmė – yra vietos. Kviečiamas prie stalo svečias nėjo, atsikalbinėjo neva pavargęs ar panašiai.

Monikutė aptarnavo kitus svečius, o aš ėmiausi iniciatyvos susipažinti su „amerikonu“. Prasitarė, kad kadaise partizanavo Lietuvoje, ir tai sukėlė mano smalsumą, mat aš domėjausi partizanų gyvenimu ir visa jų veikla. Ėmiau teirautis, kuriame Lietuvos pakrašty partizanavo, kokiam batalionui priklausė, kokius vadus pažinojo. Tikėjausi, kad monsinjoro svečias turėtų būti doras žmogus. Deja, atrodė, kad jis absoliučiai nieko nežino nei apie partizanus, nei apie jų gyvenimą bei kovą, ir apskritai susidarė įspūdis, kad tai neišprusęs žmogelis. Paklausiau monsinjoro, kas jis, ir pasakiau, kad man jis panašus į apsimetėlį. Monsinjoras tik numojo ranka, pasakė neprisimenantis, kad kada būtų jį sutikęs, nežino, kas jis toks, bet tiek to, tegul nakvoja – vietos yra.

Taigi „amerikonas“ apsigyveno dabartiniame Monikutės kambaryje. Praėjo gal trys savaitės, svečias niekada nėjo valgyti su mumis, dažniausiai grįždavo tik nakvoti, stengdavosi su mumis kuo mažiau bendrauti.

Monsinjoras pradėjo ruošti kelionei į Vakarus, o svečias „amerikonas“ – ne. Po poros dienų monsinjoras turėjo išvykti. Tuo metu į Vilnių, į specializacijos kursus, atvažiavo jo dukterėčios vyras gydytojas Gerimantas. Jis buvo apnakvydintas salone, prie monsinjoro kambario durų. Mes su Monikute miegojome galiniame kambary. Naktį išgirdome triukšmą salone. Abi su Monikute išsigandusios įpuolėme į jį vienmarškinės žiūrėti, kas vyksta. Matome – gydytojas Gerimantas stovi prie monsinjoro kambario durų ir laiko užlaužęs „amerikonui“ dešinę ranką. Pasirodo, „amerikonas“ naktį įsibrovė į monsinjoro kambarį ir jį užpuolė. Išgirdęs, kad kambary vyksta grumtynės, Gerimantas įpuolė į kambarį ir iš nugaros pargriovė „amerikoną“. Tada abu su monsinjoru jį gulintį išvilko į saloną. Mums monsinjoras liepė eiti į savo kambarį, po to išgrūdo svečią pro duris į lauką.

Monsinjoras liepė mums apie tai niekam nepasakoti. Nekalbėjome apie tai tarpusavy ir niekam iki šiol nepasakojau, nes jis taip liepė.

Po poros dienų ateina „amerikonas“, bet jo neįleidome. Gerimantas jau irgi buvo išvažiuavęs. Aš ėmiausi iniciatyvos atsikratyti svečiu. Visus jo daiktus išnešiau į pirmąjį aukštą pas Nataliją¹²³ ir sakiau, kad pareikalautų išeiti. Pasirodo, jis nenorįs. Monikutei Gavėnaitei, kaip seselei, netinka aikštingai elgtis su svečiais, todėl prašiau jos melstis. Suradusi paliktą „amerikono“ kepurę nunešiau į Natalijos butą ir pareikalavau, kad viską pasiėmęs akimirksniu dingtų iš šių namų. O jis nenori nė girdėti, derasi su Natalija. Pagaliau rimtai supykau ir pareiškiau:

– Jei dar neišsinešdinsit, tuoj iškviesiu tikrų partizanų atžalas ir jie taip paglostys tamstą, kad kaulelių nesusirinksi.

Padarė poveikį mano piktumas – nors ir nenoromis, bet išėjo.

Ačiū Dievui, kad buvo atvykęs Gerimantas, nes nuotykis galėjo baigtis siaubingai. Po dviejų dienų porą kartų skambino telefonu kardinolas Bačkis ir klausė, ką jam daryti – atseit A. Svarinskas išvarė „amerikoną“, tai jis dabar nori apsigyventi pas kardinolą. Telefonu pasakiau:

– Kardinole, jūs esate valstybės asmuo – kreipkitės į policiją.

Gal po dviejų savaitių mačiau kita gatvės puse einantį „amerikoną“, bet jis greit dingo man iš akių, ir daugiau jo nebematėme...

* * *

³¹² Mons. A. Svarinskas po nepriklausomybės atkūrimo sugrįžęs į Lietuvą gyveno Vilniuje, Odminių g. 10 namo antrame aukšte, o pirmame aukšte buvo mokytojos, lituanistės, patriotės Natalijos Bacevičiūtės butas. 1991 01 13 naktį N. Bacevičiūtė atnešė į minią prie Parlamento Marijos Paslaptingosios Rožės statulą ir kvietė šauktis Dievo Motinos apsaugos nuo sovietų puolimo. Apie tai yra paskelbti jos atsiminimai žurnale Caritas (1994 m, Nr. 3, N. Bacevičiūtė. Paslaptingoji mūsų Gynėja).

Pamenu, žuvo kareivėlis ir buvo pašarvotas kariškių patalpose. Monsinjoro kvietimu mes, tikinčiųjų grupė, nuėjome pasimelsti už jo vėlę. Monsinjas įpareigojo mus nunešti gražių gėlių ir davė savo krikščioniškas vazas joms pamerkti. Pasakiau, kad vazas gali sudaužyti arba nusavinti. Jis pažvelgė į mane ir pratarė:

– Lietuvos sūnams, kurie net gyvybę aukoja už ją, būtų nusikaltimas pagailėti kažkokių vazų. Atminkite tai visam gyvenimui.

Gėda man buvo dėl savo tokios mąstysenos.

Kartu su jaunuolio giminėmis meldėmės iki išnaktų. Kitą rytą monsinyoras už tą jaunuolį aukojė šv. Mišių auką.

Jis laidodavo visus mirusius partizanus arba žuvusius kareivėlius, kuriuos parveždavo karstuose iš sovietijos, ir niekada neėmė jokio atlygio už patarnavimus.

Sovietinių laikų kariškiams ir likusiems valdžioje politikams pradėjo nepatikti monsinyoro dvasingas elgesys. Galiausiai atleido iš kapeliono pareigų.

Taip prasidėjo monsinyoro atstūmimas – iki pat paniekos.

Už ką? Gal už tai, kad nepaisydamas asmens rango esant reikalui jis sakydavo į akis tiesą? Kokia gėda taip elgtis su tautos kankiniu, tris kartus kalintu sovietų lageriuose (22,5 metų), kovojusiu iki mirties dėl Dievo ir Tėvynės.

Savi jį atstūmė – Monsinyoras buvo kunigas, ir jam priklausė būti palaidotam šventoriuje ar kitoje garbingoje vietoje.